

Ledia Dushi - Gegnishtja sot dhe elbasanishtja

Contributed by jozef martini
Wednesday, 18 June 2014

Gegnishtja sot dhe elbasanishtja

Ledia Dushi

INSTITUTI I PROMOVIMIT TË VLERAVE NË GJUHËN SHQIPE ORGANIZON KONFERENCËN E DYTË
MBARËKOMBËTARE NË ELBASAN

Gegnishtja sot dhe elbasanishtja

Ledia Dushi
(diskutim mbajtur në Konferencën e Elbasanit)

Të nderuem zoja e zotnij,
Ju përshëndes dhe ju falenderoj për mikpritjen.
Në fakt, lidhun me temën e këtij takimi, "Gegnishtja sot dhe elbasanishtja", ka kohë që poetët dhe gjuhëtarët e qytetit tim, e kanë konsiderue si të njejtën gjë.
Kam ndigjue ndër vite se ka prej atyne që mendojnë se na nuk e njihkemi standardin, prandaj provojmë me shkruar n`gegë...
Asht i thjeshtë standardi, asht gjuhë për dokumente e shkresa, ndërsa letërsia, poezia në veçanti, asht e madhe për me ndejë mbrenda thesit te standardit.
Më lejoni t`ju them dy fjalë në lidhje me diçka që tashma e konsideroj grimcë nga jeta ime. Sapo kisha fillue studimet ne universitetin "Luigj Gurakuqi" të Shkodrës, kur m`u botue libri i parë. Poezitë e mija ishin shkruar ashtu siç më vinin, shut siç më dritësonin figurat mbrenda meje, unë thjesht i ndjeja n`atë mënyrë. Fitova një konkurs të shpallur n`atë kohë nga Fondacioni SOROS, cili më mundësoi botimin e atij libri. Po i njëjti libër, një vit ma vonë u vlerësue me çmimin "Penda e Argjendte" në konkursin vjetor që organizohet gjithnji nga Ministria e Kulturës në fund të vitit.. Në motivacionin që shoqëronte simbolikën shkruhej ndër të tjera, "edhe për rigjallërimin e gegërishtes letrare". Të nesërmen e në ditët n`vazhdim, kur prisja ndonje shkrim inkurajues, në një nga revistat e kohës, shkruhej gjithçka tjetër e tipit, shkruan gjuhën e plakave dhe furrarëve të Shkodrës, po ndjek variantin e ndarjes ashtu si Pipa nën ndikimin e serbëve etj., e kurrnji fjalë nxitëse a mbështetëse. Bahet fjalë për vitin 1998, kur isha thujse 20 vjeç.
Mbeta e çuditun dhe e topitun nga mllefi. E për ma tepër, askush nuk shkroi dy fjalë mbrojtëse apo mbështetëse. E për ma tepër ma tepër, një nga profesorët e mij të gjuhës, pra një shkodoran që asht ba për "ndjesë paste", përpara gjithë kursit të studentëve u shpreh, "kjo nuk din gjë mor, por e nxisin priftat..."
Pse gjithë ky tmerr e mllef n`lidhje me gegnishten?!

Njeni prej shkrimtarëve ma t`ndigjuem shqiptar shkroi se, nëse poezia asht e mirë, ç`të keqe ka nëse shkruhet gegnisht. E kështu u mbyll ajo që unë e quejta grimcë.
Sigurisht, ma vonë kam botue edhe dy libra tjerë. Personalisht nuk e kam marrë seriozisht shprehjen e motivacionit në lidhje me "rigjallërimin". I kam njohun të gjithë autorët e kjo mënyrë t`shkruemi, për mue, s`ishte ndërpre asnjherë. Nuk thashë asgjë, thjesht rilexova Camajn e Pipen. Takova e fola eshe me ata që më kishin "fshikullue" e më kujtuen, kinse për të mirën teme se, gegnishtja paska vdekun e nuk ka me m`lexue njeri... Por ket` gjë nuk ma kanë thanë vetëm toskët.

Rilindja Kombëtare përvijoi dy variante letrare, varianti letrar jugor dhe varianti letrar verior. Kjo gja u shoqëru me përpjekje t'vazhdueshme për afrimin e tyre dhe realizimin e gjuhës letrare. Shqipja shkruhej në disa alfabetë, si : latin, grek, turko-arab. Arritja e parë ishte krijimi i një alfabeti. Ket' detyrë e zgjidhi Kongresi i Manastirit. U banë shumë diskutime dhe u vendos ai alfabet që përdorim edhe sot. E randësishme asht të përmendim se, kongresi e la t' lirë edhe përdorimin e alfabetit të Stambollit, të cilin askush nuk e hoqi por koha solli të përdoret vetëm ai që u vendos me shumë debat. Mbas alfabetit, hapi ma i randësishëm për njësimin e gjuhës letrare shqipe, ishte puna e që u ba nga "Komisioni letrar shqip", që u mblodh në Shkodër në vitin 1916. Komisioni zgjidhi mënyrën ma të mirë dhe të sprovueme nga modeli botnor lëvrimin e gjuhës letrare shqipe nëpërmjet zhvillimit të letërsisë shqipe. Komisioni kishte gjuhëtarë dhe shkrimtarë, të cilët filluen punën për formimin e një gjuhe letrare të përbashkët tue vlerësue një variant letrar të mesëm, përcaktoi disa rregulla për drejtshkrimin e tij, të cilat duhet thanë se ndikuen në njësimin e shqipes së shkrueme. Kongresi i Lushnjës (1920) i aprovoi ato. Duhet evidentue se ato u zbatuen deri në Luftën e Dytë Botërore.

Mbas Luftës së dytë Botërore, puna për njësimin e gjuhës letrare kombëtare (gjuhës standarde) dhe të drejtshkrimit të saj, filloi të konsiderohej si një veprim politik. E organizueme nga Instituti i Shkencave i cili krijoi komisione për hartimin e projekteve të drejtshkrimit, të cilat fillonin punën me thirrje për partinë dhe "shokun Enver", kuptohet, këtu nuk mund të merrnin pjesë "armiqtë e popullit", një pjesë e konsiderueshme e të cileve, ishin punëtorët ma të mirë për zhvillimin e gjuhës letrare. Gjatë viteve 1948-1966 u hartuen disa projekte të shoqnueme me një fushatë anti-gege. Të gjithë hajdutat, kriminelat e prostitutat flisnin gegnisht. Burgjet u mbushen me intelektualë, klerikë të cilët ishin veprimtarët më të rëndësishëm. Shumë prej poetëve, shkrimtarëve u shpallen armiq dhe veprat e tyre u bane t' pakenuna. Me 1967, u botue nga Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, projekti "Rregullat e drejtshkrimit të shqipes".

Konsulta Gjuhësore e Prishtinës, në vitin 1968, e udhëhequn nga parimi "një komb-nji gjuhë letrare", aprovoi projektin e 1967-ës. Simbas mendimit tim kjo ishte një çudi. E them ket' sepse ishte gegnishtja ajo që i bëri ballë për 13 shekuj me rradhë gjuhës serbe dhe kjo s'kishte pse t' i adresohej tosknrishtes. Harruen një vepër të tanë të Fishtës ngjizun n`mijra vargje grumbullue n`folklorin e malësive.

"Rregullat e drejtshkrimit të shqipes" të vitit 1967 u vendosen pa asnjë diskutim public. U paraqiten për diskutim në Kongresin (për respekt të Gjuhes Shqipe nuk u quajt as kuvend) e Drejtshkrimit të Gjuhës Shqipes, që u mblodh në Tiranë, në vitin 1972, u perzgjodhën, ashtu si në Kongreset e Partisë, delegatë nga të gjitha rrethet e Shqipnisë, si dhe nga Kosova, Maqedonia, Mali i Zi dhe nga arbëreshet e Italisë, i cili pasi analizoi të gjithë punën e bame deri atëherë për njësimin e gjuhës letrare, miratoi një rezolutë, në të cilën përveç tjerash, pohohet se "populli shqiptar ka tashmë një gjuhë letrare të njësuar", gjuhën në të cilën flet edhe udhëheqësi i Popullit dhe i Partisë. Kështu tosknrishtja u ba baza e gjuhës zyrtare dhe s' e di se me ç'të drejtë u quejt shpesh edhe gjuhë letrare.

Vit mbas viti u punue për largimin e gegnishtes deri ne propozime, ju kërkoi ndjesë për fjalën, "inJORante" si, ta kthejm nëpër tekstet shkollore Migjenin tosknisht. Mësueset "krenoheshin" se nxanësit e tyre lexonin dom Ndre Mjeden si ma poshtë: Po shkrihet debora/ dimri po shkon/ bilbili i varfer/ pse po gjemon. Fishta u konsiderue si një prift i "pa talentuar". N`teatrin e Shkodres një aktor me qeleshe thoshte n` dramë "si veni burra". Poet të talentuem i shkruen apo i kthyen poezitë e tyre n`standard tua lanë diku mbas vetes figurat e shkëlqyeme që mund tëthuhën vetëm gegnisht. Kjo gja u shkaktonte dhembje n`shpirt e jeta e tyre ecte vshtirë në ket' jetë ku grimcat e bukura t`poezive ngacmojnë andrren e sjellin një jetë t`humbun.

Kujtoj këtu me tanë forcën e respektit Federik Reshpen e ma Zef Zorben e ma Primo Shllakun, Sandër Geren, Anton Çefen... Edhe sot, fatkeqsisht nxanësit tonë nuk mund t' lexojnë me Fishten, Mjeden, Xanonin, Shiroken, Mosin, Koliqin, Camajn e deri tek ata që i dhanë jetë gjuhës shqipe, Buzukun, Budin, Bardhin, Bogdanin. Nuk mund ta kuptoj se çfarë bahet, si mundet që e gjithë pasunia shpirtnore shihet n`ket mënyrë.

Dikush me tha se mos duhet ta harrojme Frashrin, Çajupin, Asdrenin, Poradecin, t`mrekullueshmin Mitrush Kuteli. Askush nuk mund ta thotë ket' gja e të quhet artist. Pse na vyen me u fut n`ket' diskutim kur na mund dhe duhet t' i mësojmë të gjithë në shkollë në orët e mësimit të veçanta. Pse duhet me diskutue se cili asht me i miri.

Zoja dhe zotnij, unë thjesht tregova diçka, mendime e ngjarje për me fitue të drejten që me thanë diçka për grupin tonë. Gabimisht, ka njerëz që mendojnë se ne duem me "vendosë gegnishten dhe me heq tosknrishten". Na jemi bashkue me dhanë kontributin tonë për gjuhen shqipe, për pasunimin dhe zhvillimin e saj. T`mendosh se mund t`zhvillosh gjuhën tue përjashtue, n`ket' rast, gegnishten, ke mundue diçka që nuk mundet me ndodhë.

Një miku im pogradecar m`pati thanë se "në të vërtetë poezia në gegërisht tingëllon bukur", madje, tue kene për profesion actor, thuejse i vinte aftësitë e veta n`prove tue thane batuta n`gegnisht.

Po, asht e vërtetë, se poezia asht, për sa mundet, gjuha e shpirtit dhe shpirti asht gjallesa e kombit, prandaj n`shumë vende asht gjuha e poetëve ajo që asht ngrite n`normë.

Asht i pafalshëm krijimi i një mjedisi ku të tretet gjithë ajo pjesë e shpirtit të kombit punue e mbledhun n`ato treva ku "hapte flatrat e mnershme/ me thoj t`përharkuem/ që i përshndrisnin/ Shqipja arbnore".

Asht pjesë e shpirtit dhe e gjallnimit të gjuhës shqipe, asht pjesë e kombit.

S'ishte as në diskutim Kosova, kur shqipja jonë ishte me dy krena!

Ju falemnderës!

